

HØRINGSUTTALELSE

Til: Kunnskapsdepartementet

Fra: Studentenes Landsforbund

Dato: 15.04.2008

Arkivref: G:\550\2008\h-080430 Høring om Sett under ett.docx

Høring om Sett under ett – ny struktur i høyere utdanning

Utdanning er et av de viktigste virkemidlene samfunnet har for å øke det generelle kunnskapsnivået og utvikle en god velferdsstat. I kunnskapssamfunnet er tilgang til utdanning blitt en nødvendighet, samtidig som tilgangen er begrenset for mange. StL mener det er viktig at samfunnet tar alle menneskers ressurser i bruk og sikrer alle lik rett til å utvikle sine evner og talenter. Studentenes Landsforbund mener derfor staten bør ha hovedansvar for organisering, koordinering, gjennomføring, finansiering og dimensjonering av høyere utdanning. Samtidig må institusjonenes autonomi sikres gjennom høy faglig og organisatorisk frihet.

Et statlig ansvar for høyere utdanning fordrer lik rett til utdanning. Prinsippet om lik rett til utdanning krever at staten legger til rette for at høyere utdanning skal være gratis for studentene. Gratisprinsippet for høyere utdanning skal være lovfestet og skal ikke utfordres.

Norske utdanningsinstitusjoner har et samfunnsansvar som går utover å kun tilfredsstillere behovene for en god utdanning for den enkelte. Utviklingen av samfunnet, både økonomisk, politisk og kulturelt, avhenger i stor grad av utdanningsinstitusjonenes evne til å tilpasse seg samfunnet. Utdanning av høyt kvalifisert arbeidskraft, fri og fremragende forskning, utvikling på alle fagområder, og rollen som en kritisk samfunnsaktør er viktige oppgaver for institusjonene. Det overordnede ansvaret for koordinering og kvalitetssikring av disse områdene må ligge til staten.

StL deler i stor grad Stjernø-utvalgets virkelighetsbeskrivelse av situasjonen i norsk høyere utdanning. Dette gjelder spesielt utfordringene med at det er altfor få tilsatte med førstekompetanse i flere av profesjonsutdanningene; at det er mange spredte fagmiljøer. Utvalget sier derimot mindre om hvordan høyskoler og universiteter skal takle det voksende antallet studenter fram mot 2015.

Stjernø-utvalget har et relativt stort fokus på strukturen av høyere utdanning. En omorganisering av sektoren kan være nødvendig, men ikke den eneste måten og heve kvaliteten på høyere utdanning på. StL mener at kvalitet i utdanning skal gå fremfor antall institusjoner, men at det kreves nøye vurderinger om hvorvidt institusjoner skal legges ned eller tvangsfuseres. Det er viktig at de mange andre tiltakene Stjernø-utvalget drøfter blir sett på ikke kun i sammenheng, men også som separate tiltak, ved siden av strukturdebatten.

StL setter pris på at Stjernø-utvalget løfter debatten om kvalitet i de kortere profesjonsutdanningene. Vi ønsker i dette høringssvaret først og fremst ikke å fokusere på strukturen av utdannings-Norge, men hvilke tiltak som kan og bør gjøres uavhengig av antallet utdanningsinstitusjoner.

StLs høringssvar er godt forankret i organisasjonen, og har vært gjennom alle ledd. Det har vært diskusjoner i styret, landsstyret og til slutt har det blitt gjort endelige vedtak på StLs 12. ordinære Landsmøte.

Kapittel 6 – Institusjonsstruktur

StL mener at:

- Staten skal ha det overordnede ansvaret for høgere utdanning
- De offentlige utdanningsinstitusjonene skal være organisert som statlige forvaltningsorgan
- Eventuelle sammenslåinger skal primært styrke fag- og studiemiljø
- Kvalitet i studiene skal alltid gå fremfor å bevare dagens antall studiesteder
- Politiske myndigheter må stille krav om tettere samarbeid mellom institusjoner og fagmiljøer, i tillegg til at staten må etablere sterkere incentiver for å sikre dette
- Eventuelle virkemidler som blir forsøkt for å få til mer samarbeid bør evalueres. Dersom de ikke gir resultater må Stjernø-utvalgets forslag om ufrivillig fusjonering tas opp til ny debatt.
- Institusjonene har et ansvar for å sikre studenter og ansattes innflytelse i alle interne prosesser
- Det ikke skal foretas tvangssammenslåinger fra 2010

Faglige hensyn må overstyre hensynet til administrative effektiviseringer i eventuelle sammenslåinger av utdanningsinstitusjoner. StL ser positivt på fusjoner som kan føre til bedre fagmiljøer. Det er utdanningsinstitusjonene selv som vet best hvilke fagmiljøer som bør slås sammen, og hvilke som kan bedre utdannings- og forskningskvaliteten gjennom mer samarbeid. Eventuelle sammenslåinger skal styrke fag- og studiemiljø, og ha kompetanse- og kvalitetsheving som formål. Det må gis incentiver til økt samarbeid både innen samme fagfelt, og også på tvers av fag. Dette vil også kunne styrke forskningsmiljøene, og gjøre disse mer robuste. StL mener at man i første omgang skal satse på frivillige samarbeid og sammenslåinger, og ønsker at disse skal være basert på likeverdige partnerskap mellom institusjoner og fagmiljø.

En fusjonering til åtte-ti store utdanningsinstitusjoner, slik Stjernø-utvalget foreslår, kan gjøre like mye skade som godt for det samlede høyere utdanningstilbudet i Norge. Institusjonene melder om at dagens finansieringssystem ikke legger til rette for samarbeid. StL ønsker at Kunnskapsdepartementet utreder og prøver hvilke muligheter som fins for bedre samarbeid i sektoren. Samtidig er det viktig at departementet også stiller krav til tettere samarbeid mellom både institusjoner og fagmiljøer. StL ser på nettverksorganisering som en spennende utvikling, men ønsker en sterkere synliggjøring av eventuelle konsekvenser ved slik organisering. Det er viktig at det til en hver tid er utdanningskvalitet som står i første rekke ved alle former for organisering, og StL ser faren med at slike institusjoner kan bli i overkant byråkratiske. Denne problemstillingen gjelder også sammenslåing av flere institusjoner til en regional institusjon, som også kan føre til at ressurser tappes fra utkanten og sentraliseres. Dersom dette skjer må det foreligge gode strategier for å sikre at regionenes behov fylles, bl.a. ved hjelp av alternative undervisningsformer. Det presiseres at man ved bruk av alternative undervisningsformer (for eksempel nettbasert undervisning) sikrer at studentene får det samme tilbud om personlig oppfølging og veiledning som studenter som følger ordinær undervisning ved institusjonen.

StL er bekymret over manglende forsknings- og utviklingskompetanse i en del profesjonsutdanninger, og ser at en konsentrasjon av ressurser kan være nødvendig. Høy kvalitet i utdanningen er viktigere enn å ta vare på alle utdanningsinstitusjonene og utdanningene slik de er organisert i dag.

Utvalgets forslag til fusjoneringer drøfter ikke studenter og tilsattes muligheter for medvirkning. Hvis mer beslutningsmyndighet skal sentraliseres i større grad enn idag, må utdanningsinstitusjonene samtidig ha planer for hvordan student- og tilsattmedvirkning skal sikres både i prosessen fram mot en eventuell fusjon og i den nye institusjonen.

Kapittel 7 – Styling og ledelse

StL mener at:

- Institusjonene selv skal kunne velge intern styrings- og ledelsesstruktur
- Ingen grupperinger skal ha flertall i institusjonens øverste organ

I Stortingets behandling av Ryssdal-utvalgets innstilling for bare få år siden diskuterte studenter, organisasjoner, institusjoner og politikere nøye hva slags modeller for styling og ledelse sektoren ville

være best tjent med. StL mener at modellen man da valgte, at institusjonene selv får velge ledelsesmodell, var en god løsning. Vi mener derfor at det er unødvendig å ta opp debatten om styrings- og ledelsesmodeller på et så tidlig tidspunkt. StL støtter derfor ikke utvalgets forslag om å innføre tvungen enhetlig ledelse. Ulike institusjoner har ulike behov, og StL mener at institusjonene gjennom en god debatt med alle involverte både kan og bør føre til at institusjonene finner en passende styreform.

Utvalget foreslår videre å gjøre rektor til ordinært styremedlem, samtidig som rektor skal være leder for institusjonens faglige og administrative virksomhet. Rektor vil da være ansvarlig for å forberede og legge frem saker for styret, samtidig som hun eller han skal være med å behandle sakene som styremedlem. En slik rolleblending vil være svært uheldig.

I dag er de statlige institusjonene organisert som statlige forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. De er direkte underlagt staten i budsjettbevilgninger, de må følge statens økonomireglement, de ansatte er statlige tjenestemenn, de er underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Departementet kan derfor i en viss utstrekning styre institusjonene.

StL mener tilknytningsform må uttrykke det statlige ansvar for å ta vare på en stor bredde av fagområder og fri forskning. Overordnet politisk styring av utdanningspolitikken er et vesentlig prinsipp, og de offentlige utdanningsinstitusjonene skal derfor være organisert som statlige forvaltningsorgan.

I tillegg er StL opptatt av at ingen grupper skal kunne ha flertall i styret alene. Vi tror de beste beslutningene tas når forskjellige grupper må møte hverandre og bli enige seg imellom i institusjonens styre, ikke når en gruppe med flertall alene kan vedta det de ønsker. Høgskoler og universiteter har lange tradisjoner for brukerstyring og inkludering av alle grupper i styrende organer. Vi tror det vil være skadelig for det interne demokratiet om samstemte studenter og ansatte kan bli nedstemt av eksterne representanter, da dette vil bryte med tradisjonen for selvstyre og demotivere tillitsvalgte fra engasjementet som driver dem. Vi støtter derfor ikke forslaget om å gjøre det enda lettere for institusjonene å vedta eksternt styreflertall.

Kapittel 8 – Kriterier for akkreditering som universitet

StL mener at:

- Kravene til universitetsstatus skal endres til én doktorgrad og 5 000 studenter
- Det skal utredes alternative engelske navn på høgskolene

De siste årene har vi sett en oppblomstring i forskningsvolumet i høgskolesektoren, en utvikling StL er svært godt fornøyd med. Vi tror samfunnet trenger forskningen som foregår i fagmiljøene som tradisjonelt har hørt til høgskolesektoren i tillegg til grunnforskningen i de gamle universitetene. I tillegg har alle studenter krav på forskningsbasert undervisning, og da må alle institusjoner få sin del av forskningsmidlene. Utgangspunktet vårt er derfor at denne kompetansehevingen og akademiseringen er en ønsket utvikling, samtidig som vi ser at fokuset på å oppnå universitetsakkreditering også har hatt sine negative sider.

Et av de største problemene vi har sett knyttet til dette universitetsjaget har vært at institusjoner har nedprioritert kvalitet i bachelorutdanningene for å kunne bruke mest mulig ressurser på å bygge opp master- og doktorgradsmiljøer som i en startfase er så små at de må subsidieres med midler fra andre områder. Vi mener derfor man bør vurdere å innføre finansielle insentiver for å premiere utdanningsinstitusjoner som fremdeles ønsker å satse på lavere grads studier.

Vi mener at institusjonene selv bør utrede sine egne behov for å endre institusjonskategori, basert på blant annet regionens og næringslivets behov. Økonomisk vinning bør ikke være rådende for å starte store, komplekse utviklingsprogram hvor utvanning av bachelorgrader kan bli resultatet. Kompetanseheving er i seg selv et mål for høgskolesektoren, men bør ikke gjøres ene og alene for å tilfredsstille kravene til endret kategori.

StL deler utvalgets oppfatning om at det ikke er sterke nok grunner til at Norge skal holde seg med en særnorsk universitetsdefinisjon, og støtter derfor forslaget om endrede krav til universitetsakkreditering. Vi tror dagens krav fører til at institusjoner oppretter flere doktorgrader enn

de egentlig har kapasitet til. Dette kan føre til tapping av ressurser fra bachelorutdanningene, i tillegg til unødvendig smale og små forskningsmiljøer.

Vi tror flere av dagens høyskoler med universitetsambisjoner vil ha svært godt av å utvikle et par doktorgrader, men at fire ikke nødvendigvis er det riktige antallet for dem. Med dagens regelverk tror vi imidlertid at de vil fortsette å opprette smale doktorgrader med så små fagmiljøer at det er stor fare for ustabilitet. Ved å endre kravet til én doktorgrad forsvinner incentivet til å opprette flere enn det man har kapasitet og behov for, og man kan heller satse på å bygge opp de til gode og relevante doktorgradsutdanningene.

Flere doktorgrader er ikke galt i seg selv, men høyskoler er tradisjonelt ikke bortskjemt med forskningsmidler og stipendiatstillinger. Det er en reell fare for at satsning på doktorgrader kan stjele ressurser fra bachelorgradene. Konsekvensene av dette blir kutt i studietilbud, undervisning og oppfølging av studentene.

For å sikre en viss størrelse og bredde i fagtilbudet støtter vi også forslaget om en grense på 5 000 studenter for å kunne akkrediteres som universitet.

Dagens engelske betegnelse for norske høyskoler er "University College". Dette begrepet kan være en misvisende og forvirrende internasjonal betegnelse for høyskolenes virksomhet innenfor både forskning og undervisning. Vi støtter derfor utvalgets forslag om at UHR skal utrede en engelsk betegnelse som i større grad reflekterer høyskolenes plass i utdanningssystemet.

Kapittel 9 – En styrket forskerutdanning

StL mener at:

- Ordningen med sentre for fremragende forskning skal videreføres
- Fri og uavhengig forskning skal sikre et kritisk blikk på samfunnsutviklingen
- For å sikre fri forskning og undervisning må institusjonenes autonomi sikres gjennom høy faglig og intern organisatorisk frihet
- Studentaktiv forskning må utvikles for å bli en rekrutteringsarena i større grad enn i dag

En viktig del av det å skape et godt og stabilt grunnlag for forskning, er stadig å rekruttere nye vitenskapelig ansatte som kan bidra med sine ressurser og kunnskaper. Dette er viktig for å opprettholde fagmiljø og videreutvikle kunnskap på alle områder. Vi må legge vekt på aktivt rekrutteringsarbeid for å sikre nok menneskelige ressurser i forskningen. I tillegg til å tenke tradisjonelt med økning i postdoktor-stillinger og stipendiatstillinger må en i utstrakt grad involvere studenter tidlig i utdanningen. Unge interesserte må tas vare på og gis mulighet til utvikling. Ved å la studentene være delaktige i forskningsprosjekter inviterer en potensielle forskere inn i miljøet. En gir flere forståelse for og innsyn i arbeidet, noe som kan påvirke flere til å opparbeide seg forskerkompetanse.

For at det skal være interessant for institusjonene å utvikle og utdanne stipendiater må disse i større grad fullfinansieres over løyver fra staten. I institusjonenes ressursrammer må det derfor være rom for en økning i ressursbruken også i forskerutdanningen, både i form av høyt kompetente veiledere og undervisere, og i form av andre rammebetingelser og lønnsforhold. Forskerstudentene representerer i dag en viktig ressurs for institusjonene, blant annet ved at de underviser og veileder studenter på lavere grad som en følge av arbeidsplikten.

For å sikre en høy og effektiv gjennomstrømming må det legges til rette for, og gis god oppfølging til de som velger å ta fatt på en forskerutdanning. Forskerutdanningen skal inngå som en mer integrert del av det samlede studieløp, og påbegynnes i yngre alder enn hva som er vanlig i dag. For en fleksibel overgang fra mastergradsstudier til forskerutdanning, er det både naturlig og ønskelig at institusjonene har hånd om størstedelen av doktorstipendiatstillingene.

StL mener at man må legge forholdene bedre til rette for at det er attraktivt å arbeide i academia. Rekruttering omfatter også at allerede vitenskapelig ansatte uten forskerkompetanse kan opparbeide seg forskerstatus. Det faglige miljøet på institusjonen skal tilrettelegges slik at faglig tilsatte blir oppfordret til, og gis mulighet til, å oppdatere seg kontinuerlig.

Det bør i tillegg legges bedre til rette for at studenter på alle nivå skal ha mulighet til å bli informert og involvert i forskningsaktiviteten innen sitt felt. Dersom bachelorstudenter får ta en mer aktiv del i forskningen, kan dette være en svært nyttig rekrutteringsarena til videre studier, spesielt i de korte profesjonsutdanningene hvor overgang til master- og doktorgradsstudier tradisjonelt sett ikke står særlig sterkt.

Kapittel 10 – Finansieringssystemet for universiteter og høyskoler

StL mener at:

- Basisbevilgningene skal sikre høyere utdanning stabil finansiering over tid
- Premissene basiskomponenten bygger på skal tydeliggjøres
- Undervisningskomponenten skal ikke kun bygge på avlagte studiepoeng
- Undervisningskomponentens kostnadskategorier må revideres
- Forskningskomponenten må utformes slik at den premierer samarbeid mellom forskjellige institusjoner
- Det ikke bør innføres en egen strategisk undervisningsbevilgning
- Krav om samarbeid mellom institusjoner kan følges opp med øremerking av basisbevilgninger

Basiskomponenten er for dårlig dokumentert. Det skal reflektere mange ulike hensyn, som blant annet ulikhet i oppgaveportefølje, størrelse, distriktshensyn, husleienivå og politiske prioriteringer over tid, men er basert på produksjonsnivået til hver enkelt institusjon på tidspunktet da modellen ble innført. Det har skjedd en økning i sektorens produksjon (både undervisning og forskning) etter at modellen ble innført som ikke har gitt en tilsvarende økning i sektorens bevilgninger, ettersom det bare er undervisningskomponenten som automatisk øker med økt produksjon. StL mener basiskomponenten skal sikre en stabil finansiering over tid. Likevel er det uheldig at nivået på basisbevilgningene er fastlåst basert på verdensbildet i 2002. Basiskomponenten varierer relativt stort mellom institusjonene. StL mener det bør tydeliggjøres hvilke premisser basiskomponenten bygger på.

Avlagte studiepoeng er lett å måle og gir sterke incentiver til å få studentene gjennom studiet. Samtidig fremmer den konkurranse fordi institusjonene må gjøre seg attraktive for å tiltrekke seg studenter. Det gjør at de må ta studentene på alvor i stedet for å anse dem som en hinderløype på veien mot forskningsresultater. StL mener at undervisningskomponenten kan sies å fungere relativt godt i henhold til intensjonene, men premiering av avlagte studiepoeng alene kan ha en uheldig virkning ved å gi institusjonene incentiver til å ta inn større studentgrupper enn institusjonen har kapasitet til.

Utgifter til fag deles inn i seks finansieringskategorier. Flere av de treårige profesjonsutdanningene, lærerutdanningene og realfagsutdanningene på lavere grads nivå ligger i de nederste kategoriene. Dette fører til at det er flere utdanninger som er underfinansierte, da det i for liten grad er tatt hensyn til for eksempel utstyrs- og praksisutgifter. For å sikre god utdanning og oppfølging i tråd med Kvalitetsreformen må disse kategoriene og kostnadsnivået revideres. Da finansieringsmodellen ble innført var intensjonen å innføre en komponent som skulle premiere uteksaminering av studenter etter hvert som den nye gradsstrukturen var etablert. En slik premiering skal ikke kunne skape konkurranse om studenter i sitt siste studieår, og det skal settes krav til et minste antall studiepoeng avlagt ved institusjonen for å få uttelling.

Forskningskomponenten har tydeliggjort behovet for å drive forskning av høy kvalitet. Dagens konkurransepregede situasjon for å kunne innhente større deler av denne komponenten er lite fordelaktig for høyskolene og de nye universitetene. Det må utredes incentiver som premierer forskningsaktivitet på tvers av institusjoner for å stimulere til økt samarbeid i sektoren.

Utvalget foreslår at det etableres strategiske bevilgninger, blant annet for å styrke samarbeidstiltak mellom institusjoner. Disse bevilgningene foreslås forvaltet og styrt av departementet. StL støtter intensjonene bak dette forslaget, men tror ikke den beste løsningen er å dra midlene inn til departementet for deretter å dele dem ut igjen. Dette vil kreve byråkratiske søknadsprosesser, og StL mener at institusjonene selv kan forvalte slike midler på en mer effektiv måte. Vi foreslår derfor at departementet i stedet gir klarere føringer ved tildeling av midler, og at man kan øremerke en viss andel av basisbevilgningene til for eksempel samarbeidsprosjekter. Dette vil være en effektiv og ubyråkratisk måte å sikre økt samarbeid mellom institusjonene. Slike føringer kan forankres i flerårige

avtaler mellom institusjonene og departementet om finansiering, som utvalget foreslår innført og som StL støtter.

Den varslede gjennomgangen av finansieringssystemet i 2009 er velkommen, og StL ser fram til arbeidet og resultatet.

Kapittel 11 – Små studiesteder

StL mener at:

- Det bør legges til rette for at studenter kan ta desentraliserte studier, innenfor rammer satt av NOKUT og staten. Utdanningsinstitusjoner og regionalt arbeids- og næringsliv har gjensidig ansvar for godt samarbeid som ivaretar formålet med å ha institusjoner i distriktene.
- Nedleggelse og opprettholdelse må vurderes separat, og må begrunnes faglig.

Forskjeller i sosial og kulturell bakgrunn, økonomiske eller geografiske forhold, kjønn, alder, legning eller funksjonsgrad ikke skal være til hinder for muligheten til å ta og delta i utdanning. Dette er et viktig prinsipp, selv om det ikke betyr at man har rett til å ha en høyskole eller et universitet i umiddelbar nærhet av der du bor. Reisestipend, studentboliger og en tilfredsstillende studiefinansiering er viktige faktorer for å sikre lik rett til utdanning. Staten skal ha ansvaret for å sikre at disse ordningene finnes og er tilgjengelige.

Lange avstander mellom de eksisterende studiesteder kan føre til at noen ikke tar høyere utdanning. Det bør tilbys desentraliserte studier, som et supplement til institusjonene, noe som kan sikre at de som ikke har mulighet til å flytte også skal få ta høyere utdanning. Den desentraliserte utdanningen må skje innenfor rammer som er satt av staten og NOKUT. Dersom det skal tilbys desentraliserte studier er det absolutt nødvendig at disse holder høy faglig kvalitet, på linje med utdanningen som tilbys på campus. Det er departementet som til syvende og sist må bestemme hvorvidt man skal legge ned et studiested eller ikke, men dette bør skje på anbefaling av NOKUT etter at en kvalitetsgjennomgang er foretatt.

Skal det vurderes om et lite studiested fortsatt skal opprettholdes eller om det skal nedlegges er det veldig viktig at man ser på helheten. Antall studenter er ikke nok for å kunne avgjøre om et studiested skal få leve eller ikke. Vi ser helt klart at det kan være ulemper med små fagmiljø. Få studenter og et lite fagmiljø er mer utsatt for både svingninger i studenttall og frafall blant vitenskapelig ansatte. Men StL ser også at det kan være fordeler med små miljø, og kriteriene for at et studiested skal opprettholdes bør være at utdanningen som tilbys er av høy faglig kvalitet. Kvaliteten må sees i sammenheng med akademisering, forskningskompetanse og nytteverdi.

En liten utdanningsinstitusjon uten noe særlig forskningsaktivitet vil neppe være på toppen av prioriteringslisten for samarbeidspartnere som har større forskningsaktivitet. Dette kan føre til at de små faller enda mer utenfor, noe som er uheldig for kompetansehevingen og kvaliteten på studiene. De aller minste miljøene kan derfor miste sin mulighet til å utvikle seg i samme tempo som de større institusjonene. Ved å flytte de små institusjonene til de større, vil forskningsmiljøene bli større og kunne tiltrekke seg flere forskere, bidra til økt rekruttering blant studenter, og forhåpentligvis et bedre samarbeid på tvers av fagfelt. Desentralisert utdanning vil også i liten grad ha mulighet til å delta i disse forskningsprosjektene. Dette betyr at studenter som tar desentralisert utdanning eller studerer ved små studiesteder i liten grad får ta del i den forskningen som skjer innenfor deres felt. Sykepleierstudentene bør kunne få samarbeide med medisinstudentene, i det minste på tvers av forskningsprosjekter og liknende.

Stjernø-utvalget mener at IKT-basert undervisning og studiesentre uten faglig personale vil kunne veie opp for eventuelle nedleggelse av studiesteder. StL mener at dette neppe vil kunne veie opp for et faktisk studiested, da studenter trenger medstudenter og oppfølging fra faglig ansatte for å få en tilfredsstillende utdanning. Dersom man ser på desentralisert utdanning som et fullverdig supplement til utdanningsinstitusjonene må NOKUT ha en overordnet rolle i forhold til kvalitetssikring av disse, samt sørge for at studentene faktisk får den utdannelsen de skal ha. Vi kan ikke risikere at studenter ikke får en fullverdig utdanning fordi de går på desentraliserte studier. Studenter som tar desentraliserte studier må få muligheten til å reise inn til studiestedet på samlinger og dette krever en bedring i studiestøtten.

Kapittel 12 – Dimensjonering, arbeidsdeling og ansvar for små og utsatte fag

StL mener at:

- Hovedfokus ved de høgere utdanningsinstitusjonene skal være kvalitet i utdanningen
- Alle høgere utdanningsinstitusjoner skal få sine utdanninger evaluert og akkreditert hos NOKUT
- En institusjons satsing på master- og doktorgrader ikke skal svekke bachelorutdanningene faglig og økonomisk, men bør snarere støtte opp under den faglige kvaliteten i dem
- Studenter i desentraliserte utdanningsløp må sikres god oppfølging og veiledning

StL mener i likhet med utvalget at studentenes etterspørsel etter høgere utdanning fortsatt skal være styrende for den samlede kapasiteten på studieplasser. StL er enig i utvalgets vurdering av at departementets styringsvirkemidler er gode nok. StL støtter også utvalgets forslag om at departementet bør starte en prosess med sikte på en klarere ansvarsdeling for små fag. Samtidig må departementet opprettholde nisjeutdanninger som er de eneste i sitt slag.

Kapittel 13 – Universitet på internasjonalt nivå

StL mener at:

- Det ikke skal satset spesielt på én institusjon som "elite-institusjon"
- Det må satses på forskningsmiljøer på høyt internasjonalt nivå

Vi mener, i likhet med Stjernø-utvalget, at det ikke er behov for toppuniversiteter i Norge. Dette vil skape et miljø for eliten, og universitetet vil bli lukket for den "vanlige" studenten. Eliteuniversiteter fokuserer absolutt mest på forskning, og på utdanningskvalitet i mindre grad. I tillegg til et eliteuniversitet kanskje blir forbundet med prestisje, og studenter vil søke seg hit. Dette kan føre til svakere søkertall til andre institusjoner, som til slutt kan skade de fagmiljøene og lage de enda mindre enn de er i dag.

Allikevel må det satset på forskningsmiljøene som har mulighet til å hevde seg internasjonalt. Norske utdanningsinstitusjoner må vise at de holder høy kvalitet og har konkurransedyktige forskningsmiljøer for å være med i konkurranse om de europeiske forskningsmidlene over det 7. rammeprogram. Dette kan være en stor utfordring for de minste institusjonene, da disse kanskje ikke er førsteprioritet når man skal inngå større forskningssamarbeid enten innenfor eller på tvers av fagfelt. Staten må skape et incentivsystem som gjør at samarbeid mellom fagmiljø lønner seg. Målet må være å utvikle seg i tråd med liknende fagmiljø i resten av Europa.

StL ser på Sentre for fremragende forskning som gode tiltak, og et svært godt alternativ til eliteuniversiteter. Det er allikevel uheldig at forskere blir frikjøpt fra undervisningstid for å drive forskning på sentrene. SFF-ene må komme studentene til gode i større grad enn i dag, og forskningen som foregår må synliggjøres for studentene, fagmiljøene og institusjonene. StL savner et nærere samarbeid mellom forskningssentrene og sektoren for øvrig.

Kapittel 14 – Styrking av profesjonsutdanningene i høgskolene

StL mener at:

- Rammeplanene skal opprettholdes
- Det må skje en kompetanseheving blant ansatte ved profesjonsutdanningene
- Kvaliteten i de korte profesjonsutdanningene må heves
- Teori og praksis må i mye større grad enn i dag ses i sammenheng med hverandre
- FoU-arbeid må vektlegges, og høgskolene må få midler til å drive dette
- Det må utvikles bedre incentivordninger for at institusjoner kan videreutvikle lavere grads studier

StL krever at rammeplanene opprettholdes. Dette for å sikre en nasjonal standard innenfor enkelte profesjonsutdanninger. Det må være en tydeligere balanse mellom hensynet til lokal faglig frihet og variasjon, og nasjonale føringer og krav. Rammeplanene er det eneste dokumentet som setter like krav til de utdanningene som har rammeplaner, og en viktig kanal for å kunne sikre viktige bidrag i utdanningen, eksempelvis i praksis. Argumentet med å fjerne rammeplanene fordi de ikke følges opp og dermed ikke sikrer kvalitet mener StL ikke holder mål. Stemmer dette mener vi det er noe feil med den rollen rammeplanene spiller i sektoren, heller enn intensjonen og innholdet i dem. Det vises også

til at fagfolk tilknyttet de aktuelle fagområdene har en egen felles forståelse av hva utdanningene bør inneholde. Er dette tilfelle er det noe som bør inn i rammeplanen slik at disse meningene blir dokumentfestet.

Stjernø-utvalget peker ikke ut et godt nok alternativ til rammeplanene, og StL er redde for at det i en eventuell avviklingsperiode ikke vil foreligge et kvalitativt godt og gjennomtenkt alternativ til en slik formell styring fra overordnet hold. I stedet mener vi at rammeplanene bør utarbeides i et samarbeid mellom nasjonale råd og yrkesfeltet slik at de blir helhetlige fra utdanning til yrke, spesielt for at "praksissjokket" mange studenter har møtt etter endt utdanning skal kunne unngås.

StL er bekymret for at dagens rammeplanbelagte utdanninger kan få et sprikende innhold dersom man fjerner den nasjonale styringen av fagene. Spesielt velferdsyrkene er så viktige for vårt samfunn at vi ikke har råd til å gamble med disse. Yrkesfeltet må være trygge på at de vet hva studentenes utdanning inneholder, og en sykepleier fra Narvik skal inneha samme kunnskap som en sykepleier fra Oslo. I tillegg er StL bekymret for at fjerning av rammeplanene kan være et hinder for både nasjonal og internasjonal mobilitet. Studenter skal ha mulighet til å bytte institusjon i løpet av utdanningsløpet dersom det er nødvendig, og dette kan bli vanskeligere når det finnes flere forskjellige måter å gjennomføre studiene på.

Et av argumentene for å fjerne rammeplanene er at det er andre profesjonsutdanninger som ikke har rammeplaner. Medisinstudiet er et eksempel på at man klarer å samarbeide slik at det blir de samme kravene i hele landet. Slike argument omhandler som regel utdanninger som kun blir tilbudt tre til fire steder i landet. Vi ser at det er mulig å samarbeide når det er såpass få studiesteder, men ser de store utfordringene som dukker opp når det er snakk om 30 utdanningssteder. Da er rammeplanene nyttig. StL er også redd for at om institusjonene får velge selv hva de vil satse på og hva de vil kutte vil gjøre utdanningene forskjellige. I korte rammeplanbelagte profesjonsutdanninger og lærerutdanningene som er på 4 år er det praksis. Praksis er svært kostnadsbærende, og StL er redd for at om det kommer til det punktet der det må spares penger og noe må kuttes, er det praksis som må vike. Dette vil selvsagt være svært skadelig for utdanningen.

NOKUTs krav om tilstrekkelig forskerkompetanse er 20 % på lavere grads studier og 50 % av fagmiljøet på høyere grads studier. Mange fagmiljøer er langt unna å oppnå dette. StL mener dette får uheldige konsekvenser, ikke bare for kvaliteten på utdanningen, men også for rekruttering til høyere grads studier og forskerutdanninger. For at Norge i fremtiden skal ha muligheter til å hevde seg som en innovativ nasjon er det nødvendig å styrke et bredt faglig nivå.

Krav om forskningsbasert undervisning i all høyere utdanning betinger at høyskolene og de nye universitetene må gis et strategisk løft i bevilgningene for å kunne trappe opp forskningsaktiviteten og prioritere kompetanseheving. Uten et generelt løft i forskningsinnsatsen ved disse institusjonene frykter vi at utdanningsinstitusjonene og spesielt høyskolene ikke vil ha mulighet til å møte NOKUT sine krav om forskerkompetanse hos de vitenskapelig ansatte verken på lavere eller høyere grad.

Stortingsmelding nr 35 (2001-2002) om rekruttering til UH-sektoren slo fast at det var et stort behov for rekrutteringsstillinger i sektoren, og for slo at måltallet for veksten i antall stillinger skulle heves med 350 fra og 2004. I forrige statsbudsjett ble det finansiert kun 100 nye stillinger. At opptrappingen av doktorgradsstipendiater ikke holder de målene som er satt er bekymringsverdig, spesielt innenfor profesjonsutdanningene. Universitetene satt i 2003 på 60 % av sektorens totale FoU-årsverk, som forvaltet ca 90 % av forskningsmidlene. De resterende 10 % av forskningsmidlene ble fordelt på 24 høyskoler som disponerer hele 40 % av de totale FoU-årsverkene. Denne skjevfordelingen er uholdbar, og StL krever en større satsning på forskning på høyskolene og de nye universitetene. Det kan virke som om opptrappingsplanen som ble iverksatt i 2001 er glemt.

Faglig kompetanseheving på institusjonene må styrkes ved øremerking av midler til utdanningsinstitusjonene slik at alle har en reel mulighet til å oppnå minstekravet til forskningsbasert undervisning ved alle studietilbud i høyere utdanning.

StL setter pris på at praksis i de korte profesjonsutdanningene settes i fokus, og mener at utvalget peker på svært reelle og omfattende problemer hva angår praksis i høyere utdanning. I flere av de korte profesjonsutdanningene, spesielt de helsefaglige, er studentene mye ute i praksis i

utdanningstiden. Det er derfor svært viktig at man søker å opprette en bedre organisering, ansvars- og arbeidsfordeling for studentene. Vi støtter også at det bør tilstrebes likeverdige kvalifiseringsarenaer, og at NOKUT bør evaluere dette som en del av sin virksomhet. I tillegg mener vi at høyere utdanningsinstitusjoner må sette større fokus generelt på praksisorganiseringen. Dette gjelder både merutgiftene studentene blir utsatt for, samt det som oppleves som et tilfeldig kvalitetsnivå etter hvilket praksissted man blir tildelt. Det er absolutt nødvendig med en tydeligere sammenheng mellom teori og praksis i profesjonsutdanningene. Praksis må underlegges de samme krav til kvalitetssikringen som resten av utdanningen, og alle veiledere skal gjennomgå et veiledningskurs i regi av institusjonen. Veileder skal evalueres ved endt praksis.

StL er uenig Stjernø-utvalgets forslag om å gi praksisstedet mer autonomi. Det skal alltid være institusjonens ansvar å sikre studentene en god utdanning, og herunder tilfredsstillende praksisplasser. Institusjoner må ha et godt samarbeid med praksisfeltet, og ta ansvar for at praksisstedet oppfyller de kravene som finnes. Ved å gi praksisstedet et større ansvar, gir det institusjonen muligheten til å fraskrive seg ansvar for denne delen av utdanningen, og kan til syvende og sist gå utover studenters rettsikkerhet. Studenter skal gjennom utdanningsløpet forholde seg til institusjonen, og institusjonen skal sørge for at praksisen holder like høy kvalitet som resten av studiet.

Hospitering for ansatte ved utdanninger som har praksis er nødvendig for å bedre kontakten mellom utdanning og praksisfelt. Det må være et sterkere fokus på yrkesutøvelse, og dette må ses i sammenheng med teorifagene. Det må sørges for at det er nok og tilfredsstillende praksisplasser til studentene, og det må gjøres bedre avtaler mellom utdanningssted og praksissted. Det bør være et krav om praksis for ingeniørutdanninger, på lik linje med helse- og sosialfagsutdanningene.

Kapittel 15 – Sentre for fremragende undervisning

StL mener at:

- Det skal opprettes sentre for fremragende undervisning
- Det skal opprettes sentre for fremragende profesjonsutdanning

StL ser på en oppretting av Sentre for fremragende undervisning som et svært godt tiltak i arbeidet med å heve undervisningskompetansen og kvaliteten i studiene, samt å heve undervisningens status i høyere utdanning. Disse sentrene bør spres ut over flere fagmiljø, og kan både være fagspesifikke og tverrfaglige. Sentrene må være godt synlige ut i sektoren, og deres kompetanse må være tilgjengelig for utdanningsinstitusjonene. Sentre for fremragende undervisning kan også fungere som et incentiv for institusjonene å ville heve kvaliteten på egen undervisning.

I tillegg er Sentre for fremragende undervisning et godt tiltak for økt internasjonalisering, da dette kan føre til en generell kompetanseheving i sektoren, og norske utdanninger kan bli anerkjent internasjonalt i større grad enn i dag. Det bør være et mål og skape en levedyktig kunnskapsnasjon, som konkurrerer internasjonalt både innen undervisning og forskning.

Kritiske røster har kalt Sentre for fremragende forskning innesluttete sentre uten kontakt med omverdenen. Det er viktig at dette ikke blir tilfellet for disse nye sentrene, men at deres hovedfokus legges på utvikling og formidling av ny kunnskap innenfor undervisningsfeltet til sektoren. StL ønsker å bistå i utviklingen av slike sentre for også å sikre studentenes rolle i arbeidet.

Kapittel 16 – Universitetenes og høgskolenes regionale betydning

StL mener at:

- Utdanningsinstitusjonens regionale betydning skal tas i betraktning ved eventuelle sammenslåinger eller nedleggeleser

StL støtter utvalget i at samarbeidet mellom institusjon og samfunns- og arbeidsliv må bli en mer forpliktende del av institusjonenes kvalitetssikringssystem. Dette krever en nærere dialog mellom KD og institusjonene på områder som gjelder regionale utvikling.

Studenter skal etter endt utdanning ut i arbeidslivet, og mange studenter velger å bli værende i regionen de har utdannet seg i. Studenter får i løpet av studietiden sin kontakt med de lokale

næringslivet, da særlig i forbindelse med praksisplasser, og næringslivet er svært interessert i å rekruttere studenter til deres geskjefter. Dersom studenter får tilbud om jobb etter utdanningen sin, er det større mulighet for at de ønsker å bli værende i regionen.

Det er viktig at utdanningens betydning for regionen blir tatt med i betraktningen ved en eventuell omstrukturering. I et langstrakt land som Norge trenger vi at noen drifter periferien.

Kapittel 17 – Internasjonalisering i høgere utdanning

StL mener at:

- Bevilgningene til internasjonaliseringsarbeid må økes
- De internasjonale strategiene bedre må forankres hos institusjonene
- Hindre for mobilitet må fjernes

Det er viktig at institusjonen har en undervisning og et pensum som gir et bredt internasjonalt perspektiv slik at også studenter som ikke velger å ta deler av studiet i utlandet får en internasjonal dimensjon i sin utdanning. StL vil komme med særskilte ytringer om internasjonalisering som innspill til stortingsmeldingen om internasjonalisering.

Kapittel 18 – Etniske minoriteters deltakelse i høgere utdanning

StL mener at:

- De foreslåtte tiltakene er gode
- Det skal drøftes tiltak for å sikre rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn til akademia

StL vil i forbindelse med dette temaet først og fremst understreke viktigheten av medvirkning. Det bør være en selvfølgelighet at det sitter minoritetsrepresentanter i de instanser som skal jobbe videre med dette tema. Her er det viktig med medvirkning på alle plan, både i arbeid i høye politiske organer, men også arbeid som foregår i studentenes organer.

Det er viktig at hver enkelt institusjon utarbeider egne tiltak i tillegg til overordnede nasjonale tiltak, og vi støtter derfor utvalgets forslag om å utforme en plan for etnisk likestilling og integrering. Dette arbeidet kan forankres i læringsmiljøutvalgene, som bør vurdere å opprette en egen arbeidsgruppe med representasjon fra de gruppene det gjelder.

En bra møteplass for å diskutere disse planene på tvers av institusjonene kan være nettverkskonferansene som foreslås arrangert årlig for å drøfte tiltak man kan gjennomføre på dette området. Her minner vi imidlertid om viktigheten av å sørge for representasjon fra de aktuelle gruppene, i tillegg til institusjonene selv.

Forslaget om etablering av stipendprogrammer for å bidra til økt rekruttering av minoriteter på fagfelt der det er svak rekruttering høres fornuftig ut. Dette tiltaket bør for øvrig ses i sammenheng med forslaget om innføring av kvoteordninger ved studier som leder til yrker der etnisk mangfold er spesielt viktig, som StL mener kan være et godt, midlertidig tiltak. Til utvalgets spesielle bekymring for rekrutteringen til lærerutdanningene vil vi vise til at utvalget også peker på at minoritetsstudenter generelt trekkes mot prestisjeutdanninger, og at en mer generell økning av lærerutdanningenes status i samfunnet også vil være et viktig bidrag her.

StL støtter intensjonene bak forslaget om å vurdere om studieplaner og pensumlister avspeiler en etno- eller eurosentrisk dominans. I tillegg foreslår vi å forsøke å innføre tydeligere tematikk i studieplaner, for eksempel ved å opprette flere studier rettet mot integrasjon av innvandrere.

StL støtter forslaget om etablering av blant annet et trainee-program, og tror dette kan være en måte å motivere flere minoriteter til å ta høyere utdanning. Vi vil også foreslå at man jobber aktivt for å spre erfaringer og gode eksempler på bedrifter og organisasjoner som arbeider godt med inkludering av minoriteter i arbeidsstaben. Også forslaget om å styrke kunnskapsgrunnlaget for inkludering av etniske minoriteter i høyere utdanning støtter vi helhjertet. Det er selvsagt viktig at forskningen gjenspeiler den virkeligheten vi lever i i 2008.

Til sist vil vi trekke frem et perspektiv vi savner i utredningen. Utvalget fokuser på å rekruttere etniske minoriteter til høyere utdanning, gjennomføringen av utdanningen deres og overgangen til arbeidslivet. StL mener det er viktig å også diskutere hvordan vi kan få flere forskere og fagfolk med minoritetsbakgrunn, og håper at den kommende stortingsmeldingen også vil drøfte måter å beholde etniske minoriteter i academia livet gjennom.

Kapittel 19 – Situasjonen for funksjonshemmede i høgere utdanning

StL mener at:

- Institusjonene kontinuerlig må evaluere, tilrettelegge og forbedre forholdene for personer med funksjonsnedsettelse
- De trengs en avklaring mellom NAV og Lånekassen slik at studenter på attføring får mulighet til å ta deler av utdanningen i utlandet

Generelt vil vi si at dette kapitlet, har mange konkrete og bra tiltak. Utvalget har her gjort en god jobb med å innhente synspunkter fra mange av de relevante organisasjonene, noe resultatet bærer tydelig preg av.

StL setter spesielt stor pris på at utvalget tar opp problematikken rundt studiefinansiering for studenter på attføring. Alle studenter skal behandles likt, og det må sikres gode ordninger også for denne gruppen studenter. Studenter på attføring bør ha krav på samme finansiering og de samme rettighetene som andre studenter, og det bør ikke legges hindre for eksempel for studieutveksling til utlandet. Det er svært bra at utvalget ser nødvendigheten av kartlegging og forebygging fremfor enkeltgrupper, da funksjonshemmede studenter har svært forskjellige utfordringer.

Det er avgjørende at institusjonene og en høy nok andel av studentboligene er universelt utformet, for å sikre at alle studenter, uansett funksjonsgrad, har tilgang til disse byggene. Dersom studenter møter vanskeligheter med å få bolig eller ikke kommer inn i forelesningssaler vil dette kunne oppleves som store hindre for adgang til høgere utdanning. Alle studentboliger trenger ikke være universelt utformet, men må holde en besøksstandard slik at man har mulighet til å besøke medstudenter og venner.

Vi støtter også forslagene om å gjøre studielitteratur tilgjengelig i plattformuavhengige formater og at lydopptak blir tillatt for funksjonshemmede. Dette burde vært en selvfølge allerede, og vi håper dette nå følges opp med konkrete tiltak som sørger for at dette kan gjennomføres så snart som mulig.

StL mener institusjonene kontinuerlig må evaluere, tilrettelegge og forbedre forholdene for personer med funksjonsnedsettelse, og at de må arbeide aktivt med sin universelle utforming. Et minimumskrav bør da være at styret må ta stilling til funksjonshemmedes forhold årlig. I tillegg håper vi departementet benytter etatstyringsmøtene til å sørge for at institusjonenes styre og ledelse holder fokus på dette spørsmålet.

Kapittel 20 – Likestilling

StL mener at:

- Kjønnbalanse i academia må bedres
- Det bør utarbeides en helhetlig strategi for å bedre rekruttering av det underrepresenterte kjønn, spesielt til MNT-fagene.

Selv om kvinner er i flertall blant studentmassen på lavere grads studier ser man at dette forandrer seg når man kommer lenger oppover i systemet. Det er fremdeles stor overvekt av menn blant det vitenskapelige personalet, og når det kommer til professorstillinger er statistikken nedslående. StL støtter midlertidige tiltak som kan føre til en jevnere kjønnbalanse i academia. Dette kan for eksempel være en midlertidig øremerking av stillinger, som avsluttes når andelen av kvinner og menn er på et likeverdig nivå. I tillegg må også rammene rundt kvinner i akademiske toppstillinger forbedres, for eksempel når det gjelder muligheter for familieutvikling og nettverksbygging.

KiF-komiteen et godt virkemiddel som kan sette fokus på hvordan man kan øke kvinneandelen i akademia, og denne komiteen bør brukes i større grad enn i dag. KiF er en komité som bør være aktive i debatten om likestilling, og institusjonene bør i større grad benytte seg av deres kompetanse.